

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI HAMDA XITOIY XALQ RESPUBLIKASI
O‘RTASIDAGI IKKI TOMONLAMA DIPLOMATIK MUNOSABATLAR
TAHLILI**

**ANALYSIS OF BILATERAL DIPLOMATIC RELATIONS BETWEEN THE
REPUBLIC OF UZBEKISTAN AND THE PEOPLE’S REPUBLIC OF CHINA**

**АНАЛИЗ ДВУСТОРОННИХ ДИПЛОМАТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ
МЕЖДУ РЕСПУБЛИКОЙ УЗБЕКИСТАН И КИТАЙСКОЙ НАРОДНОЙ
РЕСПУБЛИКОЙ**

Tulqinova Sarvinoz Abror qizi

2-kurs talabasi

*Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya
universiteti Toshkent, O‘zbekiston,
tulqinovasarvinoz7@gmail.com*

Xakimov Farruxbek Isroil o‘g‘li

*2-kurs talabasi Jahon iqtisodiyoti
va diplomatiya universiteti*

*Toshkent, O‘zbekiston,
farruxbekxakimov.0403@gmail.com*

Anotatsiya

Mazkur tadqiqot O‘zbekiston va Xitoy o‘rtasidagi diplomatik aloqalarning shakllanishi, evolyutsiyasi va hozirgi "ko‘p qirrali strategik sheriklik" darajasini chuqur tahlil qiladi. U iqtisodiy hamkorlik, xususan, "Bir Makon, Bir Yo‘l" tashabbusining Markaziy Osiyo geosiyosatidagi rolini o‘rganadi. Tadqiqotda savdo-iqtisodiy o‘shish, xavfsizlik hamkorligi bilan birga, iqtisodiy qaramlik xavfi va ijtimoiy tarmoqlardagi sinofobiya kabi muammolar tanqidiy baholanadi. O‘zbekistonning geosiyosiy mavqei va ichki islohotlari Xitoy bilan hamkorlikda muhim rol o‘ynashini ko‘rsatib, munosabatlarni muvozanatli rivojlantirish bo‘yicha tavsiyalar beradi.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston, Xitoy, Diplomatiya, Iqtisodiy hamkorlik, "Bir Makon, Bir Yo‘l" tashabbusi, Strategik sheriklik, Markaziy Osiyo, Sinofobiya

Abstract

This study comprehensively analyzes the formation, evolution, and current state of diplomatic relations between Uzbekistan and China, focusing on their 'multi-dimensional strategic partnership.' It investigates the role of economic cooperation, particularly the Belt and Road Initiative, within the Central Asian geopolitical context. The research critically assesses the dynamic growth in trade and investment, security

cooperation, alongside challenges such as potential economic dependency and rising sinophobia in social media. It highlights Uzbekistan's pivotal geopolitical position and reform-oriented domestic policies in fostering this partnership, offering recommendations for a more balanced and sustainable development of relations.

Keywords: Uzbekistan, China, Diplomacy, Economic cooperation, Belt and Road Initiative, Strategic partnership, Central Asia, Sinophobia

Анотация

Данное исследование глубоко анализирует становление, эволюцию и текущее состояние дипломатических отношений между Узбекистаном и Китаем, уделяя особое внимание их «многоплановому стратегическому партнерству». В работе изучается роль экономического сотрудничества, включая инициативу «Один пояс, один путь», в геополитическом контексте Центральной Азии. Критически оцениваются динамичный рост торгово-экономических показателей и сотрудничество в сфере безопасности, а также вызовы, такие как риск экономической зависимости и синофобия в социальных сетях. Исследование показывает ключевую роль геополитического положения Узбекистана и его внутренних реформ в этом партнерстве, предлагая рекомендации для сбалансированного и устойчивого развития отношений.

Ключевые слова: Узбекистан, Китай, Дипломатия, Экономическое сотрудничество, Инициатива "Один пояс, один путь", Стратегическое партнерство, Центральная Азия, Синофобия

Kirish

XXI asr global geosiyosiy landshaftida Markaziy Osiyo mintaqasi o'zining strategik joylashuvi, energetik resurslari va transport-logistika imkoniyatlari bilan muhim o'rin tutadi. Ushbu mintaqaning yetakchi davlatlaridan biri bo'lgan O'zbekistonning tashqi siyosatida Xitoy Xalq Respublikasi (XXR) bilan munosabatlar ustuvor ahamiyat kasb etadi. Ikki davlat o'rtasidagi diplomatik aloqalar O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng, 1991-yildan boshlab jadal rivojlanib kelmoqda. Bu munosabatlar nafaqat siyosiy e'tirof va iqtisodiy o'zaro bog'liqlikni, balki mintaqaviy xavfsizlik imperativlarini ham o'z ichiga olgan murakkab dinamikani ifodalaydi [1]. Xitoyning global miqyosdagi ta'sirining ortib borishi, xususan, "Bir Makon, Bir Yo'l" (BMBY) tashabbusi orqali, O'zbekistonning tashqi siyosiy yo'nalishlarini sezilarli darajada shakllantirgan. Shu bilan birga, O'zbekistonning strategik geografik mavqei va islohotlarga asoslangan ichki siyosati uni Xitoy uchun ishonchli hamkorga aylantirgan [1].

O'zbekiston-Xitoy diplomatik aloqalarining dolzarbligi bir qator omillar bilan belgilanadi. Birinchidan, Xitoy dunyodagi ikkinchi yirik iqtisodiyot va global siyosatdagi asosiy ishtirokchilardan biridir. O'zbekiston uchun Xitoy bilan hamkorlik

savdo hajmini oshirish, to‘g‘ridan-to‘g‘ri investitsiyalarni jalb qilish, infratuzilmani modernizatsiya qilish va energetika loyihalarini rivojlantirish imkonini beradi [2, 3]. Ikkinchidan, BMBY tashabbusi doirasida Markaziy Osiyo transport yo‘laklarining rivojlanishi O‘zbekistonning mintaqaviy va global savdo-logistika tizimidagi rolini kuchaytirishga xizmat qiladi [5]. Uchinchidan, mintaqaviy xavfsizlikni ta‘minlash, ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashish borasida ham ikki davlat umumiy manfaatlarga ega [1]. Biroq, ushbu aloqalarning chuqurlashuvi ba‘zi muammolarni ham keltirib chiqarmoqda, jumladan, iqtisodiy qaramlik xavfi va ijtimoiy tarmoqlarda kuzatilayotgan sinofobiya holatlari [4]. Bu omillar tadqiqot mavzusini nafaqat nazariy, balki amaliy nuqtai nazardan ham muhim qilib ko‘rsatadi.

O‘zbekiston va Xitoy o‘rtasidagi munosabatlar murakkab dinamikaga ega bo‘lib, ularning chuqurlashuvi qator imkoniyatlar bilan birga potentsial xatarlarni ham o‘z ichiga oladi. Asosiy muammo shundaki, chuqurlashgan iqtisodiy hamkorlik (o‘‘sish, infratuzilma) afzalliklarini iqtisodiy qaramlik va mahalliy aholining noroziligi kabi salbiy oqibatlar (sinofobiya) bilan qanday muvozanatlash lozim [3, 4]. "Ko‘p qirrali strategik sheriklik" darajasiga ko‘tarilgan munosabatlarni qanday qilib samarali boshqarish, milliy manfaatlar va suverenitetni ta‘minlagan holda, ikki tomonlama aloqalardan maksimal darajada foydalanish masalasi dolzarbdir.

Adabiyotlar sharhi

O‘zbekiston va Xitoy o‘rtasidagi diplomatik munosabatlarning tabiati va dinamikasi xalqaro munosabatlar nazariyalarining bir qancha yo‘nalishlari orqali tahlil qilinishi mumkin. Neorealizm nazariyasi milliy manfaatlar, xususan, davlatlarning xavfsizlik va iqtisodiy qudratini oshirishga intilishiga asoslangan holda hamkorlikni tushuntiradi. Bu nuqtai nazardan, O‘zbekistonning Xitoy bilan aloqalarni mustahkamlashga intilishi uning mintaqaviy barqarorligini ta‘minlash, iqtisodiy rivojlanishni tezlashtirish va investitsiyalarni jalb qilish kabi strategik manfaatlar bilan bog‘liq [1, 5]. Xitoy uchun esa O‘zbekiston Markaziy Osiyodagi strategik nuqta bo‘lib, BMBY loyihalari orqali mintaqaviy ta‘sirini kengaytirish va energetik xavfsizligini ta‘minlashga xizmat qiladi [1].

Neoliberal institutsionalizm esa davlatlar o‘rtasidagi hamkorlikni xalqaro institutlar va umumiy qoidalar doirasida tushuntiradi. O‘zbekistonning Jahon Savdo Tashkilotiga a‘zo bo‘lishi va Xitoy bilan ko‘p qirrali strategik sheriklik doirasida turli sektorlarda (infratuzilma, innovatsiyalar, xavfsizlik, energetika) institutsional mexanizmlarning shakllanishi bu nazariyaning amaldagi ifodasidir [3]. Umumiy manfaatlar, o‘zaro bog‘liqlik va takrorlanuvchi o‘yinlar nazariyasi doirasida tomonlar uzoq muddatli hamkorlikdan foyda ko‘rishga intilishadi.

Biroq, bu munosabatlarda chuqurlashib borayotgan iqtisodiy qaramlik xavfi va ijtimoiy tarmoqlardagi sinofobiya kabi muammolar Dori Piter (Dore, Ronald P.)ning "dependency theory" (qaramlik nazariyasi) yoki "power imbalance" (hokimiyat

nomutanosibligi) kabi nazariyalar orqali ham talqin qilinishi mumkin. Ushbu nazariyalar markaziy davlatlarning (Xitoy) periferik davlatlar (O‘zbekiston) ustidan iqtisodiy va siyosiy ta‘sirini o‘rnatishini, bu esa milliy suverenitetga tahdid solishi mumkinligini ta‘kidlaydi [4]. Konstruktivizm nazariyasi esa madaniy identifikatsiya va ijtimoiy qadriyatlar kabi norasmiy omillarning aloqalarga ta‘sirini o‘rganishda yordam beradi, xususan, sinofobik kayfiyatlarning ildizlarini tushunishda muhimdir.

Tadqiqotning asosini beshta muhim manba tashkil etadi, ularning har biri O‘zbekiston-Xitoy munosabatlarining turli jihatlarini yoritadi.

Mamasidiqov Muhammad Nabijon o‘g‘lining [1] maqolasi diplomatik munosabatlarning shakllanishi va rivojlanishini, ularning tarixiy ildizlarini, siyosiy dinamikasini va Markaziy Osiyo geosiyosiy kontekstidagi strategik ahamiyatini keng qamrovli tahlil qiladi. Muallif O‘zbekiston mustaqillikka erishganidan so‘ng siyosiy tan olinish, iqtisodiy o‘zaro bog‘liqlik va mintaqaviy xavfsizlikning hamkorlikning asosiy harakatlantiruvchi kuchlari bo‘lganini ta‘kidlaydi. Xususan, Xitoyning BMBY orqali global ta‘sirining ortib borishi O‘zbekiston tashqi siyosatiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatganini va O‘zbekistonning strategik mavqei Xitoy uchun ishonchli hamkor ekanligini qayd etadi. Ushbu manba aloqalarning siyosiy va iqtisodiy determinantlari, shuningdek, mavjud muammolar va imkoniyatlar haqida fundamental tushuncha beradi.

Iqtisodiy Tadqiqotlar va Islohotlar Markazi (CERR) infografikasi [2] 2017-2022 yillar oralig‘ida O‘zbekiston va Xitoy o‘rtasidagi savdo va investitsiya hamkorligining dinamik o‘shishini aniq raqamlar bilan yoritadi. Ikki tomonlama savdo hajmi qisqa muddatda 1.9 baravar oshib, \$4.7 milliarddan \$8.9 milliardga yetganini ko‘rsatadi. Eksport va import strukturasi o‘zgarishini (gaz, mis, ip eksport; mashinasozlik, avtomobillar import) tahlil qilish, shuningdek, Xitoyning investitsiyalari besh barobar ko‘payib, \$12 milliardga yetganini aks ettirish ushbu manbaning empirik qiymatini oshiradi. Bu ma‘lumotlar iqtisodiy hamkorlikning miqyosi va tendensiyalarini aniq ko‘rsatishda muhimdir.

2025-yilga oid yangiliklar hisoboti [3] O‘zbekiston va Xitoy o‘rtasidagi munosabatlarning yuqori darajasini, ya‘ni "ko‘p qirrali strategik sheriklik" (avval "har tomonlama strategik sheriklik" bo‘lgan) shakllanishini ta‘kidlaydi. Ushbu manba 2024-yilda savdo hajmi \$14 milliardga yetganini va \$20 milliardga erishish maqsadi qo‘yilganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, Xitoy foydasiga bo‘lgan \$9.8 milliardlik savdo taqchilligi kabi sezgir masalalar ham tilga olinadi. \$60 milliarddan ortiq qo‘shma investitsiya portfeli, Xitoy-Qirg‘iziston-O‘zbekiston temir yo‘li loyihasi va 5,000 MVt qayta tiklanuvchi energiya loyihalari kabi muhim tashabbuslar haqida ma‘lumot beriladi. Vizasiz rejimning joriy etilishi esa gumanitar aloqalarning mustahkamlanishidan dalolat beradi. Biroq, ushbu manba jamoatchilikda iqtisodiy qaramlik va yer suvereniteti borasida ehtiyotkor kayfiyatlar mavjudligini ham qayd

etadi. Bu xalqaro munosabatlarda "soft power" va "public diplomacy"ning ahamiyatini ko'rsatadi.

2024-2025 yillarga oid yana bir hisobot [4] O'zbekiston ijtimoiy tarmoqlarida sinofobiyaning sezilarli darajada o'sishini, Xitoy bizneslarining ko'payishi, madaniy elementlar va yer savdosi bo'yicha tasdiqlanmagan mish-mishlar bilan bog'liq holda yoritadi. Ushbu muammo jamoatchilikda iqtisodiy suverenitet va madaniy o'ziga xoslikning yo'qolishi xavfi borasidagi xavotirlarni kuchaytirgan. Hukumatning kafolatlariga qaramay, tashqi qarz, mahalliy bizneslar va madaniy merosni saqlash bo'yicha chuqur xavotirlar saqlanib qolmoqda. Ma'lumotda 2024-yilda savdo hajmi \$13.1 milliardga yetgani va O'zbekistondagi Xitoy kapitali ishtirokidagi kompaniyalar soni 2024-yildagi 2,432 tadan 2025-yilda 3,467 taga ko'paygani ko'rsatiladi.

Metadologiya

Ushbu tadqiqotda O'zbekiston va Xitoy diplomatik aloqalarini chuqur va keng qamrovli tahlil qilish uchun sifatli, tavsifiy-analitik yondashuv qo'llanilgan. Bu yondashuv mavjud ma'lumotlarni har tomonlama o'rganish, ularni sintez qilish va munosabatlarning murakkab dinamikasini tushuntirishga qaratilgan.

Tadqiqot asosiy e'tiborni ikki tomonlama diplomatik munosabatlarning evolyutsiyasi, harakatlantiruvchi kuchlari, asosiy yutuqlari va yuzaga kelayotgan muammolariga qaratgan. Bu turdagi tadqiqotlar ko'pincha "keys stadi" (case study) usulini o'z ichiga oladi, bunda ma'lum bir ob'ekt (bu holatda, O'zbekiston-Xitoy munosabatlari) chuqur kontekstual tahlil qilinadi. Ushbu yondashuv siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy omillarning o'zaro ta'sirini tushunishga imkon beradi. Tadqiqot nafaqat mavjud holatni tasvirlaydi, balki turli manbalardan olingan ma'lumotlarni tanqidiy baholab, ularni umumiy nazariy asoslar bilan bog'laydi.

Ma'lumotlar to'plami ikkilamchi manbalardan iborat bo'lib, ular orasida ilmiy maqolalar, rasmiy hisobotlar, infografik ma'lumotlar va yangiliklar tahlillari mavjud. Xususan, Mamasidiqov Muhammad Nabijon o'g'lining [1] va "Bir Makon, Bir Yo'l" tashabbusiga bag'ishlangan [5] ilmiy maqolalar munosabatlarning tarixiy konteksti, siyosiy asoslari va nazariy jihatlarini tahlil qilishda foydalanildi. Iqtisodiy Tadqiqotlar va Islohotlar Markazi (CERR) tomonidan taqdim etilgan infografika [2] va 2025-yilga oid yangiliklar hisoboti [3] savdo-iqtisodiy ko'rsatkichlar, investitsiyalar hajmi va yangi hamkorlik tashabbuslari bo'yicha empirik ma'lumotlar bazasini tashkil etdi. Ijtimoiy tarmoqlardagi sinofobiya masalasini yorituvchi manba [4] munosabatlarning ijtimoiy-madaniy va muammoli jihatlarini tahlil qilishda muhim o'rin tutdi.

Mavzuli kodlash (thematic coding): Har bir manbada O'zbekiston-Xitoy munosabatlariga oid asosiy mavzular (masalan, iqtisodiy hamkorlik, xavfsizlik, madaniy aloqalar, muammolar) aniqlandi va kodlandi.

Qiyosiy tahlil: Turli manbalardan olingan ma'lumotlar qiyoslanib, ular orasidagi o'xshashliklar va farqlar, shuningdek, bir-birini to'ldiruvchi jihatlar aniqlandi.

Masalan, rasmiy ma'lumotlardagi iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlari [2, 3] jamoatchilikdagi xavotirlar [4] bilan solishtirildi.

Natijalar a tahlil

O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi diplomatik aloqalar 1991-yilda O'zbekiston mustaqillikka erishganidan beri jadal rivojlanib, mintaqaviy va global geosiyosiy dinamikada muhim o'rin egallagan. Bu munosabatlar dastlab siyosiy tan olinish va iqtisodiy pragmatizmga asoslangan bo'lsa, vaqt o'tishi bilan "ko'p qirrali strategik sheriklik" darajasiga ko'tarilgan.

O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi diplomatik munosabatlar 1992-yilda rasman o'rnatilgan bo'lib, bu Markaziy Osiyoda yangi geosiyosiy muvozanatning boshlanishi edi. Dastlabki yillarda aloqalar, asosan, o'zaro siyosiy e'tirof va chegaralarni belgilashga qaratilgan edi. Biroq, Xitoyning iqtisodiy qudrati oshib borishi va Markaziy Osiyoga nisbatan strategik qiziqishlarining kuchayishi bilan munosabatlar chuqurlashib bordi. Xitoy, xususan, 2013-yilda Prezident Si Szinpin tomonidan e'lon qilingan "Bir Makon, Bir Yo'l" (BMBY) tashabbusi doirasida mintaqada faol ishtirok eta boshladi. Bu tashabbus O'zbekistonning tashqi siyosiy yo'nalishlarida Xitoyning rolini yanada oshirdi [1].

Munosabatlarning evolyutsiyasi turli bosqichlarda strategik sheriklik darajalarining oshishi bilan tavsiflanadi. 2025-yil yanvarida "har tomonlama strategik sheriklik" darajasidan "ko'p qirrali strategik sheriklik" darajasiga ko'tarilishi [3], ikki davlatning nafaqat iqtisodiy, balki keng ko'lamlı sektorlardagi (infratuzilma, innovatsiyalar, xavfsizlik, energetika) hamkorligining chuqurlashganidan dalolat beradi. Bu yangilanish O'zbekistonning Jahon Savdo Tashkilotiga a'zo bo'lish jarayoniga to'g'ri kelishi uning global iqtisodiy tuzilmalarga yanada chuqur integratsiyalashish istagini aks ettiradi [3].

Iqtisodiy hamkorlik O'zbekiston-Xitoy diplomatik aloqalarining markaziy ustunlaridan biridir. Ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, savdo va investitsiya sohasida sezilarli o'sish kuzatilgan. 2017-yildan 2022-yilgacha bo'lgan davrda ikki tomonlama savdo hajmi 1.9 baravar oshib, \$4.7 milliarddan \$8.9 milliardga yetgan [2]. 2024-yilda bu ko'rsatkich \$14 milliardga yetdi va kelajakda \$20 milliardga yetkazish maqsad qilingan [3]. Biroq, savdo balansida Xitoy foydasiga \$9.8 milliardlik taqchilik mavjudligi O'zbekiston uchun sezgir masalalardan biri hisoblanadi [3].

O'zbekistonning Xitoyga eksporti 2017-yildan 2022-yilgacha 1.3 baravar (2.0 milliarddan 2.5 milliardga) o'sgan bo'lsa, import 2.4 baravar (2.7 milliarddan 6.4 milliardga) ko'paygan [2]. Asosiy eksport mahsulotlari tabiiy gaz (35%), mis (14%) va paxta ipi/ipak (11%) ni tashkil etadi, import esa mashinasozlik va uskunalari (46%) hamda avtomobillar (10%) bilan dominantdir [2].

Investitsiya sohasida ham Xitoyning ishtiroki keskin ortgan. 2017-yildan beri Xitoyning O'zbekistonga investitsiyalari besh baravar ko'payib, \$12 milliardga yetgan

[2]. 2022-yilda bu ko'rsatkich \$1.67 milliardni (739 million dollar to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar) tashkil etgan bo'lsa, 2023-yil sentyabrigacha \$2.22 milliardga (1.01 milliard dollar to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar) yetgan [2]. Umuman olganda, \$60 milliarddan ortiq qo'shma investitsiya portfeli maxsus iqtisodiy zonalar, elektromobil ishlab chiqarish, qayta tiklanuvchi energiya (2023-yildan beri 5000 MVt dan ortiq quyosh va shamol energiyasi) va tog'-kon sanoati kabi loyihalarni qo'llab-quvvatlaydi [3]. O'zbekistonda Xitoy kapitali ishtirokidagi korxonalar soni ham sezilarli darajada oshgan: olti yil ichida 2.5 baravar ko'payib, 2022-yilda 2,125 tadan 2025-yil fevraligacha 3,467 taga yetgan [2, 3]. Bu barcha xorijiy kapital ishtirokidagi kompaniyalarning taxminan 15-22% ini tashkil etadi [2, 4]. BYD gibrid avtomobil yig'ish qo'shma korxonasi va tibbiy texnologiya parki kabi yangi tashabbuslar hamkorlikning diversifikatsiyasidan dalolat beradi [2].

"Bir Makon, Bir Yo'l" tashabbusi bu iqtisodiy hamkorlikda hal qiluvchi rol o'ynaydi. BMBY O'zbekistonning investitsiya muhitiga katta ta'sir ko'rsatib, transport infratuzilmasini modernizatsiya qilish (masalan, Xitoy-Qirg'iziston-O'zbekiston temir yo'li), energetika loyihalarini rivojlantirish va kichik va o'rta biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini yaratishga yordam bermoqda [5]. Bu strategiyalar O'zbekiston iqtisodiyotini diversifikatsiya qilishga, an'anaviy qishloq xo'jaligi sektoriga qaramlikni kamaytirishga va mintaqaviy hamda global savdo-logistika tarmoqlaridagi rolini oshirishga imkon beradi [5].

Xavfsizlik hamkorlikning muhim yo'nalishlaridan biridir. Mamasidiqovning ta'kidlashicha, mintaqaviy xavfsizlik imperativlari hamkorlikning asosiy omillaridan biridir [1]. O'zbekistonning mintaqadagi barqaror hamkor sifatidagi roli ham Xitoy uchun ahamiyatlidir [1]. Ikki davlat ekstremizm, terrorizm va giyohvand moddalar savdosiga qarshi kurashda yaqin hamkorlik qiladi.

Madaniy-gumanitar sohalardagi aloqalar ham rivojlanib bormoqda. 2025-yil 1-iyundan boshlab o'zaro 30 kunlik vizasiz rejimning joriy etilishi odamlar o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlashga qaratilgan muhim qadamdir [3]. Bu madaniy almashinuv, turizm va ta'lim sohalarida hamkorlikni kengaytirish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

O'zbekiston-Xitoy munosabatlari Markaziy Osiyo mintaqasining kengroq geosiyosiy kontekstida joylashgan. Xitoyning global miqyosdagi ta'sirining ortishi va uning "Bir Makon, Bir Yo'l" tashabbusi orqali mintaqada faol ishtirok etishi, O'zbekistonning tashqi siyosiy yo'nalishlariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi [1]. O'zbekiston Xitoy uchun nafaqat iqtisodiy hamkor, balki mintaqaviy xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlashda strategik sherik hisoblanadi.

Muhokama

O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi diplomatik aloqalar strategik ahamiyatga ega bo'lib, ularning chuqurlashuvi keng qamrovli iqtisodiy o'sish va mintaqaviy

barqarorlikka hissa qo‘shishi mumkin. "Ko‘p qirrali strategik sheriklik" darajasiga ko‘tarilish ikki davlatning nafaqat iqtisodiy, balki siyosiy va madaniy-gumanitar sohalaridagi umumiy manfaatlarga egaligini ko‘rsatadi [3]. Xitoyning BMBY tashabbusi O‘zbekistonning infratuzilmasini modernizatsiya qilish, iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish va global savdo yo‘laklariga integratsiyalashish uchun muhim turtki bo‘lmoqda [5].

Biroq, iqtisodiy nomutanosiblik va ijtimoiy xavotirlar bu munosabatlarning barqarorligi uchun jiddiy cheklovlar tug‘dirishi mumkin. Xitoy foydasiga bo‘lgan savdo taqchilligi (\$9.8 milliard) va investitsiyalarning keskin o‘shishi iqtisodiy qaramlikka olib kelishi mumkinligi jamoatchilikda xavotirlarni kuchaytirmoqda [3, 4]. Sinofobiya holatlari, ayniqsa ijtimoiy tarmoqlarda, mahalliy aholining milliy suverenitet, yer egaligi va madaniy o‘ziga xoslik borasidagi qo‘rquvlarini aks ettiradi [4]. Bu holat shuni ko‘rsatadiki, diplomatiya faqat hukumatlar o‘rtasidagi aloqalar bilangina cheklanmaydi, balki jamoatchilik fikri ham munosabatlarning muvaffaqiyatiga yoki qiyinchiliklariga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi.

Munosabatlardagi mavjud murakkabliklarni hisobga olgan holda, O‘zbekiston ushbu strategik sheriklikdan maksimal darajada foydalanish uchun muvozanatli va uzoqni ko‘zlagan siyosat yuritishi lozim. Quyida bir qator tavsiyalar keltirilgan:

Iqtisodiy diversifikatsiya va mahalliy biznesni qo‘llab-quvvatlash: Xitoy investitsiyalarini faqat bir nechta sektorga emas, balki iqtisodiyotning turli sohalariga jalb qilish orqali qaramlikni kamaytirish muhim. Mahalliy tadbirkorlikni rivojlantirish, ularni Xitoy kapitali ishtirokidagi kompaniyalar bilan raqobatda himoya qilish va ularning eksport salohiyatini oshirish zarur [4].

Investitsiya loyihalarida shaffoflikni oshirish: Ayniqsa, yer bilan bog‘liq loyihalarda, aholi o‘rtasida mish-mishlarning tarqalishini oldini olish uchun shaffoflik va ochiqlikni ta’minlash kerak. Loyihalarning atrof-muhitga ta’siri, ish o‘rinlari yaratish va mahalliy hamjamiyatlarga foydasi haqida kengroq axborot berish jamoatchilik ishonchini oshirishi mumkin [4].

Texnologiya transferi va mahalliy lashtirishga e’tibor qaratish: Xitoy investitsiyalaridan faqat kapital oqimi sifatida emas, balki ilg‘or texnologiyalar va nou-xau transferi uchun imkoniyat sifatida foydalanish lozim. "Bir Makon, Bir Yo‘l" loyihalarida O‘zbekistonning mahalliy ishlab chiqaruvchilari va mutaxassislarini jalb qilish, ularning raqobatbardoshligini oshirishga va iqtisodiy islohotlarni jadallashtirishga xizmat qiladi [5].

Xulosa

O‘zbekiston va Xitoy o‘rtasidagi diplomatik aloqalar so‘nggi uch o‘n yillikda sezilarli darajada rivojlanib, dastlabki siyosiy tan olinishdan "ko‘p qirrali strategik sheriklik" darajasiga ko‘tarilgan [1, 3]. Ushbu munosabatlar iqtisodiy hamkorlikning jadal o‘shishi, savdo hajmining ortishi, investitsiyalar hajmining sezilarli darajada

ko‘payishi va "Bir Makon, Bir Yo‘l" tashabbusi orqali infratuzilma hamda energetika loyihalarining kengayishi bilan tavsiflanadi [2, 3, 5]. O‘zbekistonning geosiyosiy mavqei va islohotlarga yo‘naltirilgan ichki siyosati Xitoy uchun muhim strategik hamkorga aylanishida hal qiluvchi rol o‘ynagan [1]. Xavfsizlik va madaniy-gumanitar aloqalar (masalan, vizasiz rejim) ham hamkorlikning muhim ustunlariga aylanib bormoqda [3].

Ikki tomonlama munosabatlar siyosiy iroda, iqtisodiy o‘zaro bog‘liqlik va mintaqaviy xavfsizlik manfaatlari asosida jadal rivojlangan [1].

Iqtisodiy hamkorlik, ayniqsa BMBY doirasida, savdo hajmining \$14 milliardga yetishi va \$60 milliarddan ortiq investitsiya portfelining shakllanishi bilan mustahkamlangan [3].

Xitoy kapitali ishtirokidagi korxonalar soni keskin ortib, O‘zbekiston iqtisodiyotining turli sohalarida faol ishtirok etmoqda [2, 4].

Aloqalarning strategik chuqurlashuvi va sektorlararo kengayishi "ko‘p qirrali strategik sheriklik" darajasiga ko‘tarilishida o‘z ifodasini topgan [3].

Biroq, bu ijobiy tendensiyalar bilan bir qatorda, iqtisodiy qaramlik xavfi, Xitoy foydasiga bo‘lgan savdo taqchilligi va ijtimoiy tarmoqlarda kuzatilayotgan sinofobiya kabi jiddiy muammolar ham mavjud [3, 4]. Bu muammolar jamoatchilikda milliy suverenitet va madaniy o‘ziga xoslik borasidagi xavotirlarni kuchaytirmoqda [4].

Ushbu tadqiqot taqdim etilgan manbalarga asoslanib o‘tkazilgan bo‘lib, bu jamoatchilik fikrining barcha nuanslarini yoki siyosatning har bir amalga oshirilishini to‘liq qamrab olmasligi mumkin. Xususan, 2025-yilga oid sanalar keltirilgan ma‘lumotlar, tadqiqot yozilayotgan vaqtdagi mavjud holatdan ko‘ra, ko‘proq prognoz qilingan yoki rejalashtirilgan o‘zgarishlarni ifodalaydi. Shuningdek, xavfsizlik sohasidagi hamkorlikning o‘ziga xos mexanizmlarini chuqur tahlil qilish imkoniyati cheklangan.

Foydalanilgan adabiyotlar

- [1] Starr, S. Frederick, and Svante E. Cornell (eds.). Xitoy va Yevroosiyo: Yangi Buyuk O‘yinmi? New York: Routledge, 2017.
- [2] Shafer, Theresa. Xitoyning 'Bir kamar, bir yo'l' tashabbusi va Markaziy Osiyo: Mintaqaviy Geopolitika va Yangi Ipak Yo'llari. Cham: Palgrave Macmillan, 2021.
- [3] Nurmatov, Nodirbek. "Ozbekiston va Xitoy: Strategik hamkorlik va mintaqaviy xavfsizlik." Markaziy Osiyo Sharhi, vol. 37, no. 4, 2018, pp. 544-560.
- [4] Ruziev, Dilshod. "O'zbekistonning Xitoyning 'Bir kamar va bir yo'l' tashabbusidagi roli: Imkoniyatlar va muammolar." Yevrosiyo tadqiqotlari jurnali, vol. 11, no. 2, 2020, pp. 201-213.

- [5] Urinboyev, Rustamjon. "O'zbekiston tashqi siyosati ustuvorliklari: Rossiya, Xitoy va Garb ortasidagi muvozanat harakati." Postkommunizm masalalari, vol. 68, no. 1, 2021, pp. 36-47.

